

kar bi lahko bila — prava ničla; kajti ne le da je, žalibog, še dosti srenj tako rekoč še prav brez vse sadjereje, kakor, na priliko, Podraga, Šentvid z vsemi podsrenjami, Lozice, Šturje, Vrabče itd., ampak še celó v takih srenjah, v katerih se uže danes primeroma dosti sadja prideluje, kakor v Vrhpolji, Budanjah, Slapu itd., pridelovalo bi se ga kaj lahko vsaj petkrat toliko in pa veliko finejšega.

(Dalje prihodnjič.)

Ne zna ne vsaka dekla molzti!

Mnogokrat se nahajajo bolna vimena pri kravah, posebno tako imenovani „volčič“ ali „sajevec“, in iščejo se vzroki teh bolezni vse drugod, kakor pri okornih deklah, katere molzti ne znajo. Večkrat so celó copernice krive volčiča na vimenu.

Naj razjasnimo to reč s tem, da pregledamo, kako je vime vstvarjeno. Vime je skupina žlezic, katere iz krvi mleko delajo in se zato „mlečne žlezice“ imenujejo. Te mlečne žlezice izlivajo narejeno mleko v majhne posodice, iz katerih potem po drobnih cevčicah v štiri sesce teče. Tam, kjer sesci v vime prestopijo, se otipa neki trd, kakor hrustančast obroček. Ti obročki gori pri sescih pa niso nič drugega, kakor miške (muskeln), ki zapirajo tok mleka iz vimena v sesce in prav te zapiralne miške so vzrok, da krava mleko, če hoče, pridržuje tako, da ga dekla izmolzti ne more.

To je treba pred vsem vedeti, kajti v gori navedenih obročkih je iskati mnogokrat vzroka prav hudih vimenskih bolezni in to na dvojni način.

1. Če nerodna in okorna kravarica pod tem obročkom polne sesce močno nategne in jih potem hitro izpusti, se nagloma v sescu napravi trda, podolgastokrogla oteklina, krava ne molze več, v vimenu nastane bolečina in iz tega mnogokrat huda bolezen vimenska. In zakaj to? Zato, ker zapiralni obroček je kravarica tako zelo doli potegnila, da se, ker je premalo elastičen, ne skrči gori v prejšnjo lego, ampak kot huda ovira v mlečni cevki ostane. Mleko po tem takem nad to bunko zastaja, mlečna žlezica oteče in vnetje nastopi z vsemi svojimi nasledki. To je ta dosihmal malo poznani vzrok mnogovrstnih vimenskih bolezni.

2. Če pa nasproti nevedna in okorna kravarica polne sesce prav visoko gori prime, potem tudi prav lahko obroček prehudo stisne in otisne; to pa zopet zapiralni obroček tako zdraži, da se vname in oteče. Iz vsega tega je tedaj razumljivo, zakaj pod rokami okornih kravaric lahko molzne krave postanejo težko molzne, in zakaj pametna kravarica iz težko molznih krav polagoma naredi lahko molzne.

Da se ne zgodi to, kar je bilo pod številko 1 rečeno, naj kravarica sesce pred molzo dobro omoči, jih rahlo gladi, da ohlapnejo zapiralne miške. Sploh naj se sesci hitro ne nategnejo, da potem prehitro nazaj ne skočijo. Če pa je po navedenem vzroku bolezen na vimenu nastala, takrat naj se ravna tako-le: Bolni sesc naj se z maslom dobro namaže in potem z volneno vrvice od spodej gori na okroglo močno oveže tikoma do tistega mesta, kjer sedi preveč nategnjeni obroček, kateri se potem nekoliko navzgor potisne. Sesc naj se tako ovezan nekoliko časa pri miru pusti, potem pazi nova oveže toliko bolj navzgor, kolikor bolj se je med tem obroček nazaj pomaknil. Ta oveza naj ostane nekoliko dni na sescu; da pa vendar mleko tudi iz tako ovezanega sesca odtekat more, naj se va-nj rahlo vtakne koščena mlečna cevka.*)

*) Take mlečne cevke se menda dobijo tudi pri nožarji gosp. Hofmanu v Ljubljani.

Vred.

Kako lahko se pod številko 2 popisane bolezni odvrnejo, se razvidi samo po sebi, če le dobre volje ne manjka se podučiti v tem, kako je vime vstvarjeno. Tudi tukaj je treba za odtok mleka skrbeti s pomočjo mlečnih cevč. Vneto vime naj se z mrzlo vodo umiva in kravi dajejo zdravila hladilna, med katerimi je solitar najbolji, če se ga kaka dva lota dá v škaf mrzle vode.

Po vsem tem je jasno, da ne zná vsaka dekla umno molzti in zakaj da v Švajci imajo raji, da moške krave molzejo. V tem tiči velik kapital gospodarja, katerega nevedna in okorna kravarica lahko vniči samo po nevednosti, da ne pozná, kako je vstvarjeno vime.

Oenolin, novo sredstvo za čiščenje in pravljanje vina.

To čistilo, iznajdba necega gospoda R. G. Büstenbinderja je neki čudodelno sredstvo, da postane mlado vino takoj čisto, stalno in za izvožnjo sposobno. Kdor želi pobliže se seznaniti z oenolinom, kateri je sedaj še skrivnost, naj stopi v dogovor z grofom Henrikom Attemsom v Lechwaldu poleg Gradca. Tako bomo v zagrebškem „Gosp. listu“.

Letošnja letina v našem cesarstvu do srede meseca julija.

Po poročilih, ki so došla c. k. ministerstvu poljedelstva.

Na ogerskih planjavah, na Hrvatskem in v Slavoniji, v nižinah českih, moravskih, galiških in v Bukovini so pričeli rž žeti v družem tednu meseca junija. Delo je oviral dež in je tudi na izid žetve neugodno vplival. V tem oziru je letina slabša, nego je bila leta 1877. in 1878. Koliko se je rži pridelalo, tega se zdaj ne more določiti; v obče se lahko reče, da v severno-zapadnih deželah je letina srednja; tako tudi na Ogerskem. Rž je lepa.

Pšenica se ni zadovoljivo obnesla na Primorskem in v Dalmaciji. V Istri je velik del pšenice prezgodno dozorel. Te dežele ne bodo dosti letos pridelale, ker so tudi malo pšenice nasejale. Na Ogerskem je pšenica srednje dobro izpadla. Zato je cena pšenici uže danes poskočila.

O ječmenu so dobri glasi s Českega in skoraj vseh planin tudi iz Tirolov, neugodni pa z Moravske, Šlezije, Gališke, s Krasa in Ogerske.

Oves se je povsodi dobro oponesel, tako se poroča tudi o sočivju.

Koruza dobro obeta, in je uže v cvetju na Dolenje Avstrijskem in Ogerskem.

Ajda pomladna kaže na Dolenje-Avstrijskem in Gališkem dobro.

Lan se hvali posebno letos na Kranjskem in Koroškem. Na Štajarskem in drugod ne bo prida.

Krompir raste prav lepo, al na Gališkem je na več krajih pričel gnjiti.

Korenje in pesa povsodi v rasti zaostaje. Na Ogerskem so posebno gosenice dosti škode napravile.

Košnja še ni povsodi dovršena. Sena je veliko, a na mnogih krajih se je pri sušenju več ali manj oškodavalo.

Vino se navadno ali počasi razvija. Kakošno bode, to je odvisno od jesenskega vremena, ker se je razvijanje grozdja zakasnilo. Pridelek vina se letos tako-le more soditi: na Ogerskem in Hrvatskem je letina vinska

dobra; na Dolenje-Avstrijskem, Štajarskem in v Dalmaciji srednje dobra; drugod slaba.

Sadja letos ni nikjer veliko, samo na Zgorenje-avstrijskem je dosti češpelj.

Slovstvene stvari.

Jezikoslovne opazke.

Iz Rusije maja meseca. — 7.

(Dalje.)

V št. 67. „Slov. Nar.“ gosp. M. piše: „Staroslovski predlog v nikdar ni konsonant; Staroslovenci so ta predlog dosledno pisali vü in tako tudi izgovarjali.“

Od kod neki to gosp. M. tako dobro vé, da je v stanu brez razlogov in dokazov s tako določenostjo trditi, da „so Staroslovenci predlog v dosledno pisali in izgovarjali vü“? O grškem modrijanu Pitagoru pripovedujejo, da je dobro pomnil, da ob času trojanske vojske je on bil tisti Trojanec Evforb, katerega je Grk Menelaj pred Trojo ubil. Po tej nesreči se je preselila Evforbova duša, kakor je Pitagor dobro pomnil, iz ubitega človeškega trupla v bob; ko je bob koza pojela, je bežala njegova duša v zajca; ko je pa zajca pojela lisica, se je njegova duša dolgo preseljevala v razne druge živali in zelišča. Še le čez 700 let se je Evforb ovi duši posrečilo zopet zleteti v človeško telo, in to je bil Pitagor, ki je vso sedemstoletno zgodovino Evforbove duše dobro pomnil. Ko so pa Krotonci modrijani Pitagora ubili, je on postal, po dvakrat sedemstoletnem preseljevanji iz trav v živali in iz živali v trave, zopet človek, najbrže djačók, ali morda celo djakon, o času sv. Cirila in Metodija, kateremu je prepisaval staroslovenske rokopisne prevode; a zdaj je ta djakon — gosp. M. Zato g. M. tako dobro pomni in natanko vé, da „Staroslovenci so predlog v dosledno pisali in izgovarjali vü“, to je, prav v taki obliki, kakoršne je zdaj gosp. M. treba.

Mi drugi grešni ljudje pa, ki nismo nikdar bili Pitagori, zajci in bobi, ničesa dobro ne vemo, ampak celo o takih „važnih“ stvaréh, kakoršen je predlog v, sodojmo tako, kakor človeški um sploh po nekaterih priznakih bolj ali manj verjetno soditi more. Tako na pri-liko strokovnjak, s kakoršnim bi se veak narod ponašal, dr. Miklosich „Vergl. lautl.“ str. 71—72. objasnivši, zakaj je treba v staroslovenščini črke ʒ in ʙ za polglase šteti, nadaljuje tako: „diese aussprache verlor sich allmählig, natürlich zuerst im auslande und in leichter aussprechbaren consonantenverbindungen; die zeit, wann dies geschehen ist, lässt sich nicht bestimmen, gewiss ist jedoch, dass zur zeit, als der suprasler codex geschrieben ward — in bestimmten fällen — der dem ʒ eigenthümliche laut sich schon verloren hatte, ein grund für die ansicht, dass zur zeit der entstehung des erwähnten denkmals ʒ am schlusse der wörter bereits stumm war, dürfte sich aus folgender betrachtung ergeben. (Razloge na imenovanih stranéh naj si gosp. M. sam prečita). Na podlagi razlogov dr. Miklosich sklepa tako: „so folgern wir, dass das schliessende ʒ stumm war“. O starosti imenovanega kodeksa pa v predgovoru h kodeksu 1851. l. str. IV. dr. Miklosich govori tako: „Quod ad aetatem codicis nostri attinet, harum rerum peritos confidimus nobis astipulatos esse, contententibus, hunc librum, omnium palaeoslovenicorum in patria linguae slovenicae literis cyrillicis scriptorum longe antiquissimum, adjudicandum esse seculo undecimo.“ Dalje izlaga dr. Miklosich razloge v potrditev svojega mnenja.

Tedaj po besedah učenega jezikoslovca, ki svoje mnenje z razlogi in doводи podpira, v 11. veku, ko je svet zagledala najstarejša cirilska staroslovenska knjiga, ʒ na koncu besedi se uže ni več izgovarjal, bil je nem predlog vʒ uže ni bil več zlog, ampak bil je to, kar je zdaj v ruščini in v slovenščini, goli konsonant.

Ali morda se sklicuje gosp. M. na frižinske kodekse? Prav tako; pogledjmo, koliko vü je v njih. Frižinski kodeksi so najstarejši iz vseh staroslovenskih pisemenih spominkov in napisani so z latinico, a lastnosti njihove gledé našega vprašanja so take: 1) Nobena beseda, ki se v supraseljskem kodeksu v pisanji končuje z ʒ, a pri izgovarjanji po mnenji dr. Miklosicha z navadnim (trdim) konsonantom, nima v frižinskih kodeksih nikakega vokala na koncu. Oba pisavca frižinskih kodeksov sta naredila proti temu pravilu tri ali štiri pogoške, napisavši enkrat ali dvakrat, ki v pomenu predloga k in dvakrat ze v pomenu predloga s. Dr. Miklosich „Lautl.“ str. 236. govori: „In den freisinger denkmälern werden ʒ und ʙ im auslaute stets vernachlässigt“. Kaj se to pravi: ʒ wird im auslaute stets vernachlässigt? Če so razlogi dr. Miklosicha dovolj tehtni, da smemo na njihovi podlagi sklepati, da je v supraseljskem kodeksu ʒ na koncu besedi nem, tem bolj razumljive so njegove besede gledé frižinskih kodeksov: na koncu takih besedi niso pisali nikakega vokala zato, ker se pri izgovarjanji besedi nikak vokal slišal ni; ko bi se bil izgovarjal kak vokal, bi ga ne bila oba pisavca tako dosledno „stets“ opuščala v vseh treh kodeksih. 2) V frižinskih kodeksih ni velikega razločka med črkama u in v, kakor teh dveh črk pisatelji tistih časov tudi v drugih jezikih niso razločevali. Pisavec frižinske izpovedi piše ztvoril in ztuoril, zvetei marii in zuetei marii, vsem zlodeiem in uzem praudnim; liubo in tuoriv (= tvorju); ali vendar je treba opomniti, da on velikokrat piše u namestu v, prav redko pa v na mestu u. 3) Pisavec frižinske izpovedi je zapisal predlog v dvakrat s črko u: ulsi (= v lži) in u nepraudnei rote (= v krivi prisegi); sicer ga je pa dosledno pisal s črko v: v uzmazi (v tatvini), v zinistue (v nečistosti), v poglagolani (v besedah), vzel, vmoku (= v muko), v uuek (v vek). 4) Je naš predlog v frižinski izpovedi zlog vü, ali je kaj drugega? Kar je napisano s posamezno črko, naj bo z u ali z v, to očividno ni vü, ko bi se bil predlog v izgovarjal vü, bi ga bil pisavec frižinske izpovedi gotovo pisal ali vu ali pa uu, zakaj s takimi zlogi on ni skop, kakor je vidno iz primerov njegove pisave: vuolu = volu, vueru = veru, vuezlie = vezelie (veselje), milostivui = milostivi, vuez = vez, izpovued = izpoved, iz uueka = iz veka itd. — ali predloga vu — ni ga, niti enega vu ni. 5) Je naš predlog v frižinski izpovedi vokal u ali je konsonant v? V frižinski izpovedi, kakor smo videli v 2. točki, je črka u vokal in konsonant v enaki meri; a črka v je navadno konsonant, včas pa vendar — dasiravno prav redko — tudi vokal. Predlog v, kakor smo videli v 3. točki, je samo dvakrat napisan s črko u, sicer dosledno s črko v; tedaj bolj verjetno je, da je predlog v konsonant, kakor da je vokal; vendar poslednjega, določenega odgovora nam črka v ne daje — al poslednji, določen odgovor nam daje supraseljski kodeks. Ko bi bil naš predlog vokal, bi ga bil pisavec supraseljskega kodeksa pisal s črko: oy, to je u; a on ga je dosledno pisal: ʙʒ, to je v z nemim jerom.

Tedaj supraseljski vʒ in frižinski v se vzajemno objasnujeta, pričata drug za drugega. Supraseljski pravi Frižinčanu: „ej, brate, ti nisi vokal, za to sem ti jaz porok!“ a Frižinčan odgovarja Supraseljskemu: